

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 92

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Հարաւ 14 Յունիսի

1886

Հարաւ 14 Յունիսի ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 92

Յարեկան 10 բուրլի, վեց ամիսը՝ 6 բուրլի, երեք ամիսը՝ 3 բ. 50 կ. հատով 5 կոպէկի, բաժանորդ գրովս են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлис, Редакция «Нор-Даръ» կամ Tiflis, Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատանը բայց է ամեն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից մինչ 2-ը: Գալտարարութիւնները ընդունուած են ամեն լեզուներով: Գալտարարութիւնների բաժին 2 կ., ընկալման համար՝ կրկնապատիկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քրոնիկոն. — Հեռագիր և լուրեր: Քաղաքական. — Բաղարիայի թագաւորի մասին: Խաւս և արար: «Նոր-Դար»-ի հեռագիրներ: Յայտարարութիւններ:

Ամառանոց զննարկը բաժանորդներին խնդրում է խմբագրութիւնս, որ իրենց հասցէն սլարդ և որոշ գրեն և հասցէն փոխելու համար 60 կոպ. ուղարկեն:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Մեր թղթակիցը հեռագրում է մեզ, ԷՃՄԻԱԾԻՆ, 12 յունիսի, երեկոյնի 8 ժամին: Այսօր իջնանիւթը անալ առաջին անգամ պատարագ մատուցողը: Ընծայ նիւթաւորացի Ստեփան եպիսկոպոսը: Պատարագից յետոյ, խուռն բազմութեան ներկայութեամբ ԷՃՄԻԱԾԻՆայ միաբանութիւնը հանգիստնոր հոգեհանգիստ կատարեց հանգուցեալ աւանան հայոց Վեորդ կաթողիկոսի գերեզմանի վերայ, որ չբնապատեղ էին աշակերտներից մինը ձառ. կարգաց:

Մեզ գրում են. — Անցեալ անգամ յայտնել էինք, որ Ներսիսեան դպրանոցի հոգաբարձութիւնը մտադիր է հետեւեալ ուսումնարանական տարում կազմակերպել մի նոր ուսուցչական խումբ, որ բաղկացած կը լինի հին և նոր ուսուցիչներից: Այժմ լսում ենք, որ հոգաբարձութիւնը 'ի նկատի ունենալով լաւ ուսուցիչների պակասութիւնը ընդհանրապէս վճուել է մի տարի էլ պահել հին ուսուցիչներին, մտնելով դրանց դասերի մէջ դասազան փոփոխութիւններ:

Յունիսի 16-ին, Թիֆլիսի դիւստրական դատարանում կը ընծուի սեմինարիայի թէկտոր հայր Չուղեցկուն սպանող լադիէվի գործը: Չինուստական դատարանում լադիէվին կը պաշտպանէ ինչպէս ասում են, երբեք հաւատարմատար Տուրկիւնի:

Կառավարչական շրջաններում, ինչպէս հայտնում է «ԻՅՈՅ» լրագիրը, վերջնականապէս մշակուցաւ Պետերբուրգում հեռագրական կիսախառու հիմնելու օրինակներ:

Յունիսի 12-ին, առաւօտեան, վերայի Բոգոսովսկի փողոցում մի անշն տալարակ տեղում, գտել են ոմն Միքայէլ Մալիշինի դիակը, սուր դաշնով տպանուած, գլխակը ուղարկուեցաւ անգամահատական տունը:

Բարձրագոյն հրամայում է, ինչպէս հայտնում է «Речь» լրագիրը, 1890 թ. Պետերբուրգում միջազգային բանտային կոնգրես հիմնելու համար սահմանել մի առանձին կոմիտէ:

Մեղրիից (Չանդիսդուր). — Մ... էջ շատ նեղած են թէ այստեղ և

թէ չբնակայ գիւղերի բնակիչները, որովհետեւ այդ մարդը ուժ հետ գործունի, նրա հետ վատ է վարվում և իրաւունք և պարտքը և իւր չափը ճանաչելու՝ անդ իւր գրութիւնից օգուտ է քաղում և չարաչար նեղացնում է ազգայն ու խեղճ ժողովրդին իւր բռնի և ապօրինի արարմունքներով: Այսպէս պատմում են, որ այդ մարդը միանգամ Նորաշէն գիւղում յանկարծ կապել է տալիս մի երիտասարդի և ճիպտաներով լաւ ծեծում: Խեղճի լաց ու կոծից նրա մայրը և մի քանի ուրիշ կանաչք, որոնք աղանաւտեա են լինում այդ բարբարոսութեան, ուշաթափ ընկնում են: Գիւղից այդ ժամանակ մարդիկ բացակայ են լինում: այդ յորը առնելով խեղճ գիւղացիք գալիս են և տեսնելով դարաւոր Մ... ին 10 բուրլի փող են տալիս նրան և ազատում կապանքից և տանջանքից խեղճ գիւղացի երիտասարդին:

Այսպէս է միշտ, գիւղացիները տըղէտ լինելով, օրէնքի ճանապարհը չգիտեն և որովհետեւ Մ...ը իրեն դարաւոր է ցոյց տուել, գիւղացիք էլ կարծում են, որ նա օրէնքի չէ ենթարկուած, որ նրան կարելի չէ դատի ենթարկել: Այն ինչ եթէ Մ... ներքին դատաստանի տակ ձգեն, ապէս գիւղացիները շատ չարաչարանքներից և գրկանքներից աղատուած կը լինին:

Ներայայտու աղագային լուսաւորութեան միջոցառումները զբաղուած է ուսուցչական սիմիոնարներով կանոնադրութեան, ծրագրերի և հրահանգների ընդունմամբ և փոփոխութեամբ: Այս փոփոխութիւնները, ինչպէս հայտնում է «Мокр. Вѣс.» լրագիրը, պէտք է լինին համապատասխան լինեն նոր ծնունդ առնող հոգեւոր ծրարական դպրոցներին: հետո Այդ նպատակով զլիւսաւոր ուշագրութիւն է դարձած սեմինարիայի աշակերտների կրթութեան կրօնական կողմի վերայ, նոյնպէս և այն մասին, որ աշակերտները, աւելի հասարակ ուսման ծրագրի ստանալով, իմանան կրօնի ուսումը, որ և եկեղեցական սլավոնեան շեղումները ու թուաբանութիւն և այդպիսով աշակերտները դուրս բերեն կեանքի մէջ ազգային ուսուցչի համար ամենակարեւոր և հիմնաւոր տեղեկութիւններ: Վերոյիշեալ անհիւր փոփոխութիւններ և ընդունութիւններ վերաբերուած են աշխատութիւնները ինչպէս լսվում է, կարճ ժամանակում կը վերջանան:

ԳՐՈՐԻՑ մեզ գրում են. — Մեր դատի Գորոց գէպի հիւսիս և արեւմուտք գտնուող գիւղերը անապին վրնաթի ենթարկուեցան յունիսի 4-ի հեղեղի պատճառով, որ այստեղ ևս սարսափելի եղաւ, նրան հետեւող մեծ քանակութեամբ կարկուտը ջնջեց բոլոր քանդերը և ամայացրեց պողպտից այգիները, այնպէս որ կարկուտնոր գիւղերի, որոնց թիւը որ մօտաւորապէս 20 է, է հասնում, արտերը և այգիները գեկտեմբեր ամիսն են ներկայացնում: Չպէտք է մոռանալ, որ այս տարի մեր գաւառի բոլոր գիւղերը չափից դուրս առատ բերք էին խոտանում, դրանից մեծ մասամբ գրկուեցանք այժմ:

Յունիսի 12-ին, գիւղերը վերայում,

վանքի եկեղեցու այգու մօտ, կուր գետի ափը գտնուեցաւ թիֆլիցի Գէորգ Յովհաննիսեանի դիակը: Հանդուցեալ ենթարկուած է եղել պօլիցիայի վերահսկողութեան իւր քանի մի յանցանքների համար: Քննութիւնը սկսուած է:

Մեզ գրում են. — Մօսկուում ձեռ յայտնեցինք, որ Ներսիսեան դպրանոցի հոգաբարձութիւնը կամենում է փակել դպրոցի նախակրթարանները, զուցէ պատճառ բերելով ներթական սուղ վիճակը:

Չարմանալին այն է, որ հոգաբարձութիւնը իսկապէս ուշագրութիւն է դարձնում այնպիսի բաների վերայ, որոնց շատ շուտ կարելի է դարմանել: Ինչ նշանակութիւն ունի նախակրթարանների փակելը, քանի որ ներկայ դրութեան նայելով՝ պատրաստականները դպրոցի ամենահարկաւոր դասարաններն են: Նախակրթարանները ուսուցիչներին փոխանակ 900 բուրլի տալու, կարելի է դրանք յարմար ուսուցիչները 600—700 բուրլիով: Ինչ կարիք կայ 3 վերակարգի վերայ աւելացնել նաև 4-րդ օգնական վերակարգի և սուղ նորան ամսական 30 բուրլի քանի որ դպրոցի ծառաներից մինը կարող է դասերի սկսուելու և վերջանալու՝ զուգարդ լադիէվի օրապահ վերակարգուն աշակերտներին դատարանները ուղարկել: միւս ծառան կարող է նամակներ տանելու և բերելու համար պատասխան գնալ:

Որդեգիրների սպիտակեղէնը ստանալու և բաժանելու համար մի առաւնձին մարդ նշանակելու և ուժեղ տալու տեղ, կարելի է յանձնել այդ դրոճը որդեգիրներին, ինչպէս որ լինում էր մինչև 80 թուականը:

Այս այս տեսակ աչքի ընկնող աւելորդ ծախսերը եթէ կրճատելու լինին, դպրոցը հոգարանի կը խնայէ և ներթական սուղ վիճակի մէջ չի լինի: Մարդասիրութիւնը լաւ բան է, բայց ոչ դպրոցի զոհաբանից և 'ի միւս դպրոցի:

ՋԱՆԻԿԱՅՈՒՐԻՑ. — Երաշտութիւն է, ցանքերը փչանում են, գիւղացիները յուսահատութեան մէջ են, կանաչք ջուր դառած վար են անում: Ջուր չինած դռնէ դուռն ման են դալիս: Բայց անձին չէ զալիս:

Կէս տարին արդէն վաճառնին մօտենալով խմբագրութիւնս ուսուցում է յիշեցնելու իրենց պարտքը այն յարգելի պարտքներին որոնք դեռ չեն վճարած:

Նոյնպէս խնդրում է խմբագրութիւնս նրանցից, որոնք տարիներ չաւրուեալ խմբագրութեան հասանելի գումարներ իրենց մօտ են պահում, վերջապէս խղճահարուէն և ուղարկեն շուտափոյն:

ԱՆԷՐԱՆԴԱՅՈՒՐԻՑ. — Խնդրում եմ մի փոքր տեղ չորհէ՛ք այս երկտողի:

Անցեալ 1885 թ. չուչեցի տղաւրանաւոր պ. Աւար Մ. Յակոբեա:

Նը ինձ մի նամակ էր գրել, որով խնդրում էր բաժանորդ դառնել «Նոր-Դար» անունով գրքին: Կս բաժանորդներ, որքան կներէր միջոցը, դուայ և փողը բաժանորդներին անուան ցուցակով արգէն ուղարկած եմ: Շուշի: Այս ամսին, երբ ես Ղարս էի — իմ ծանօթներից ոմանք հարցրին թէ ինչու չէ ստացվում գիրքը:

Բարեկամներս հրապարակով յայտնում եմ, որ ես փողերը պատայով ուղարկած եմ: Շուշի: Իսկ թէ երբ դուրս կը գայ «Նոր-Դար» վէպը — այդ թիղ պատասխանէ պ. Յակոբեանը 'ի միամտութիւն բաժանորդների *): Պօղոս Ե. Բէրբուր:

*) Այդ դիրքը պէտք է որ լոյս տեսնէ լինի, վրան գի մի օրինակ այդ գրքից խմբագրութիւնս ստացել է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱՎԱՐԻԱ. Արտասահմանեան լրագիրները Լուդվիգ II-ի որդեգրական մահուան մասին լի են հանգամանօրէն տեղեկութիւններով: Այս թէ այդ առթիւ ինչ են գրում Շտարնբերգից յունիսի 2-ից, Միւնխենի «All. Zeit» օրը: Ճաշից առաջ, թագաւորը Գուդգէն բժշկի հետ զբօսնում էր Պարկում, և հանդարտ խօսելով՝ բաւականին երկար նստեց նստարանի վերայ, որ գտնվում է «Ալլեքսանդր» պարկ կոչուած տեղի մօտ, ոչ հեռու լճի այն տեղից, ուր անկած կայ մի սին հետեւալ վերնադրով: «Այստեղ արգելվում է մօտենալ ամբողջ» վերադառնալով դրօսանքից, թագաւորը ճաշից Գուդգէն բժշկի հետ, բայց շատ արագութեամբ էր ուտում, այնպէս որ ճաշը ընդամենը կէս ժամ չարժանակուեցաւ: 6 ժամից 3/4 անց, թագաւորը ամբողջը դուրս եկաւ պարկը, ուղեկցութեամբ բժշկի Գուդգէնի խնդրելով վերջինից չվերցնել իւր հետ ծառաներ: Երեկոյան ժամը 8-ին, երբ թագաւորը հրամայել էր ընթերցել պատրաստել ամբողջ մէջ ծառայողները, տեսնելով, որ ոչ թագաւորը և ոչ էլ Գուդգէնը չեն վերադառնում նշանակեալ ժամին, սկսեցին փնտռել նրանց պարկում, յետ այնքով լճում, որի ափի մօտ գտան թագաւորի վերարկուն և սերտիւրը, նոյնպէս և թագաւորի ու Գուդգէնի հովանոցները և զլիարկները: Միայն երեկոյան 11 ժամին մօտ գտան թագաւորի և բժշկի մարմինները լճի մէջ, ոչ հեռու ափից, այն տեղի մօտ, որ առաւօտեան թագաւորը նստած էր Գուդգէնի հետ: Այդ տեղի խորութիւնը 5 ոտնաչափից աւելի չէ: Լճի յատակում գտնուած ոտքերի հետքերից երևում է, որ թագաւորը և Գուդգէնը միմեանց հետ սաստիկ կռիւ են ունեցել: Գուդգէնի երես վերայ ճանդարձ տեղերի հետքեր են երևում: Արի մօտ ընկած թագաւորի հագուստը զգգգուած էր: Գլխարկը և միւս հագուստները գտաւ արքունի հանդերձապահ պ. Բիտտերը, իսկ մարմինները գտաւ ճիւղապանների հետ ամբողջ կառավարիչը: Թագաւորի մահուան լուրը սաստիկ խոր տպաւորութիւն գործեց շրջակայ բնակիչների:

վերայ: Բերլինեան լրագիրներին հեռագրում են, թէ թագաւորի վաղահատ մահուան լուրը արագութեամբ տարածուեցաւ ամեն տեղ:

Ամբողջ Միւնխենը շփոթեցաւ: Բերգ ամբողջը հեռագիր ստանալուն պէս իսկոյն ամբողջով լցուեցան փողոցները, ամեն տեղ մարդիկ հաւաքուած խօսում էին այդ ողբերգական անցքի մասին: Բարձրագոյն շրջաններում պատմում են, թէ թագաւորը վերջին ժամանակ շատ տխուր էր և մի քանի անգամ աշխատեց վերջ տալ կեանքին: Բայց թիղ չտուին: Այսպէս հօհենշթանհաուզենի ամբողջում նա միտադրուեցաւ թոյն ընդունել և քանիցս կրկնել էր իւր բժշկին, թէ մտադիր է նետել իրեն ամբողջ աշխարհի ներքին միջից դէպի անդունդը: Զարմանալի է թէ ինչու այս յիշեալ համադամները չտարկեցին թագաւորի մեծաւորներին գործ դնել նախազգուշացուցից միջոցներ: Բերլինում թագաւորի մահուան լուրը ընդհանուր դարմանք պատճառեց: Բոլորն էլ հարցնում էին միմեանց, այդ ինչպէս պատահեցաւ: Ինչպէս կարող էր այդ պատահել և այլև, բայց այդ բոլոր հարցերը մնում էին առանց պատասխանի: Ամենքն էլ կարծում են, որ Լուդվիգ II-ի խելագարութիւնը ժառանգական է: Լուդվիգ II-ի խելագարութեան նրա շանքը:

Նրա դուստր, իշխանուհի Ալեքսանդրան, սրանից երկու տարի առաջ մեռած, տանջվում էր խելագարութեամբ: Իսկ ինչ վերաբերեալ է բաղարիայի ներկայ թագաւոր Ստանտառաշինին, չնայել իւր կատարեալ խելագարութեան, արդէն 15 տարի է ինչ բնակում է Նիմպիլբերգում և ոչ մի տեղ չի դուրս գնացել այնտեղից: 'ի նկատի ունենալով այս հանգամանքը, պետութիւնը ամբողջապէս կը կռաւարէ Լուիսպոլստը յայտնի հաւակերող կղերականութեան, որը տիղիք է տալիս երկիւղ կրելու, որ ուշադրամտեան կուսակցութիւնը կը յաղթէ աղագրական շրջաններում կործանում են, թէ ինամակալը իրեն կը չբնապատէ կղերականներով, որ Բերլինի կառավարութեան հետ անդադար ընդհարումների պատճառ կը լինի:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սուգ կ'օր է յուռ: Կօրեյում սուգը պահում են մի տարօրինակ կերպով: Սուգ պահողները սոփից մինչև գլուխ հագնում են մուգ-դեղնադոյն կոշտ քաթման հագուստներ և ծածկում են բայց դեղնադոյն գլխարկներ: Բացի դրանից, այդ մարդիկը ծածկում են երեսները, բռնելով նրա դէմ մուգ-դեղնադոյն կտորով ծածկած մի փայտեայ շրջանակ: 1882 թ. մի ճապոնացի ճանապարհորդ, գալով Կորէյի, բոլոր բնակիչներին այդ տեսակ սուգի մէջ տեսաւ: Գողովուրդը սուգ էր պահում իւր թագուհու համար, որին սպանուած էր համարում, բայց որը յետոյ կենդանի և առողջ վերադարձաւ իւր ապաստանարանից դէպի մայրաքաղաք: Թագուհին թագուհու ու անշայտացել էր իւր ՏՆ-օն-Կուս տա:

